

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זצוקללה"ה

גליון כ"ח

[תשפ"ה]

שנה מ"א

שיעור חורש"י פרשת אחרי-קדושים תשל"ז

בתורה"ק (ויקרא יח, א-ה) וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיהם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו, את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלקיהם, ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'.

ברש"י, אני ה' אלקיהם, אני הוא שאמרתי בסניני (שמות כ, ב) 'אנכי ה' אלקידך' וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר, גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלקיהם, דעו מי גזור עליכם, דיין להפרע ונאמן לשלם שכר. כמעשה ארץ מצרים, מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה, מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם. ובחוקותיהם לא תלכו, מה הניח הכתוב שלא אמר, אלא אלו נמוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר, אלו דרכי האמורי שמנו חכמים, ע"כ.

בחתם סופר תמה תמיהה עצומה על מה שפירש רש"י שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ושאותו מקום ואותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם, וכי רק מחמת כן אין לעשות כמעשיהם, והלא זה נותן מקום למעות שרק בדרכי הגוים המתועבים ביותר אסור ללכת אבל מותר ח"ו ללכת בדרכם של אלו שהם בגדר 'טוב שבגוים' (ראה מכליתא, פרשת בשלה, פרשה א; ירושלמי קידושין ד, יא), ובוודאי שזה לא יעלה על הדעת, כי רצה הקב"ה שלא נעשה כמעשה שום אומה אלא נלך רק בחוקותיו, ואם כן אדרבה היה הכתוב צריך להזהיר שלא לעשות כמעשי האומה היותר טובה ומתוקנת, ומזה נלמד קל וחומר שלא נלך בדרכי מצרים וכנען המתועבים מכולם, והוא פלא גדול.

גם על מה שכתב רש"י 'גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלקיהם', תמה שם החתם סופר, שהרי בימי עזרא לא חמאו כלל בעריות אלא בהתחננות עם נשים נכריות (ראה עזרא פרקים טז-י), ואיסור זה לא נזכר כלל בפרשה זו של איסורי עריות שהם איסורי כריתות ומיתת

בית דין, אבל הנושא נכרית הוא רק בלא תעשה (רמב"ם הלכות איסורי ביאה יב, יא), ומה שייכות בין פרשה זו לנשים נכריות שנשאו בימי עזרא. עוד קשה, שהרי לא שייך לומר על איסור נשיות נשים נכריות 'כמעשה ארץ מצרים וגו' לא תעשו, כי המצריים והכנעניים הטאו רק בעריות ותועבות ממש אבל לא נאסר להם לשאת בת אל נכר, עיי"ש בחתם סופר מה שיישב בזה לדרכו. ועוד רבו הדקדוקים באלה מקראי קודש.

*

בהמשך הפרשה, אחר שפירשה תורתנו הקדושה את כל אזהרות איסורי עריות החמורים, אמר הכתוב (פסוק כד) **אל תממאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם**. ובגמרא (סנהדרין פא; מכות כד) דרשו שאף שנאמר כאן אל תממאו 'בכל' אלה, בוודאי אין הכוונה שלא אסר הכתוב עד שיעבור על כל אלה, אלא יש לדרוש הכתוב כאילו אמר אל תממאו אפילו 'באחת מכל אלה', ופירשו המפרשים (ראה באלשיך ובכלי יקר כאן), שהוכחת הגמרא היא מהכתוב להלן (פסוק כו) **ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו 'מכל' התועבת האלה**, שהלשון 'מכל' משמעותו אף מקצת מכל אלה ולא כולם.

אמנם באור החיים הקדוש כאן הקשה על כך, שאם כן למה זה אמר 'אל תממאו בכל אלה' שמוזה יש מקום למעות שרק בכל אלה לא תממאו, והיה לו לומר מיד בלשון שמשמעותו אפילו באחת מהם, כגון שיאמר 'אל תממאו באלה' וכיוצא בזה. כעין זה גם הקשה בכלי יקר, ששני כתובים אלו לכאורה מכחישים זה את זה, שמתחילה אמר אל תממאו 'בכל' אלה, שמשמע שאינו עובר עד שיעבור על כולם, ואחר כך אמר ולא תעשו 'מכל' התועבות האלה, שמשמע אפילו באחת מאלה. כן עמדו בזה שאר המפרשים (ראה אלשיך הק') ויישבו לדרכם עיי"ש.

*

נראה לבאר, בהקדם מה שיש להתבונן על שהוצרך הכתוב להזהיר את בני ישראל שלא להיטמא בעבירות מגונות ומתועבות כאלו, שלא לבוא על אביו ועל אמו ועל אחותו, על הזכר ועל הבהמה, רחמנא ליצול, והיא נפלאה בעינינו, היעלה על הדעת שבני ישראל זרע אברהם יצחק ויעקב יהיו חשודים לשקץ את נפשם במעשים מגונים וזרים כגון אלו, וכלום צריך הכתוב להזהיר אותם שלא יתנהגו כמו חיות היער ושרצי האדמה. הגע בעצמך, הנשמע כזאת בישראל שיעמוד רב וידרוש בבית מדרשו לפני קהל שומעי לקחו שזיהרו וישמרו עצמם ממעשים מתועבים כאלו, ומה גם שכאן דיבר הכתוב אל דור המדבר שהיו דור דעה, יהודים שעמדו רגליהם על הר סיני לשמוע את קול ה' בכה והמה יושבים מוקפים מכל צד בענני כבוד ה', וכי אותם היה צריך להזהיר להתרחק ממעשים מאוסים ומגונים כאלו, אתמהה.

אכן יתבאר, על פי מה שכבר אמרתי אמש בין הדברים שהשמעתי עבור בנות ישראל (נדפס בספר אמרי יציב מאמר יד), שם לא הרחבתי במשא ומתן של הלכה, כיון דנשי לאו בני תורה נינהו (ראה קדושין ט:), ועל כן היו דברי בקיצור ובאמירה פשוטה לבית יעקב כפי הבנתו, ועתה ארחיב בזה לפרש הדברים יותר.

במסכת שבת (קמט.) תנו רבנן, כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת, ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה, משום שנאמר (ויקרא יב, ד) אל תפנו אל האילים, מאי תלמודא, אמר רבי הנין, אל תפנו אל מדעתכם, ע"כ. פירש רש"י וז"ל, כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות, כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית, זו דיוקנית פלוני ופלונית. אסור לקרותו בשבת, שמא יקרא בשטרי הדיוטות. אַל מדעתכם, אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם. אלילים, לשון חללים, ע"כ. ויש מפרשים (ראה שם בר"ן דף סג ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה הלכה, בשם הערוך (ערך פן, א)) שפירשו בסגנון אחר, דהיינו אַל תִּפְנוּ אֶל-לְמַדְעַתְכֶּם, כלומר שבזמן שאתם מביטים בדיוקנאות אתם מפנים את הלב מזכירת השי"ת, כאמור (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד.

בדברי רש"י כאן מבואר דעתו שיש איסור מן התורה להסתכל, אפילו בימות החול, בכל תמונה ובכל סוגי ציורים ודיוקנאות למיניהם, כפי שכתב בלשונו 'כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית', והוא הדין לכל ציור ותמונה, כגון אם אחד צייר ציור של בני ישראל יוצאים מארץ מצרים, או ציור של הכותל המערבי, וכל כיוצא בהם.

אולם התוספות שם (ר"ה ודיוקני) חולקים על רש"י, וכתבו שכל האיסור להסתכל בדיוקנאות משום 'אל תפנו אל האילים' הוא רק באלו שנעשו לשם עבודת גלולים, אבל סתם תמונה ודיוקני שנעשה לנוי מותר להסתכל בה, והביאו ראיה לדבריהם ממה שמצינו (ע"ז ג.) 'מאן ניהו בנן של קדושים, רבי מנחם ברבי סימאי, ואמאי קרו ליה בנן של קדושים, דאפילו בצורתא דזווא לא מסתכל', ומזה מוכח שרק בנן של קדושים שנוהג סלסול בעצמו היה פורש מלהביט בצורות שעל המטבע, אבל לשאר בני אדם אין איסור מצד הדין להסתכל בסתם צורות ודיוקנאות.

והנה המחבר בשלחן ערוך (יו"ד סימן קמב, טז) הכריע להלכה כדעת התוספות וכתב, אסור לשמוע כלי שיר של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים, כיון שנהנה בראייה, ע"כ, הרי שלשיטתו אין איסור להסתכל בסתם תמונות וציורים.

ברם ראיתי להרב החיד"א בספרו ברכי יוסף שם (שירי ברכה אות ג) שהביא בשם תשובות הרדב"ז (ח"ד סימן קו [אלף קעח-קעט], ד"ה הרי לך) שהביא את דעת הר"ן (על הר"ף שם) שהסכים לשיטת רש"י שהאיסור הוא בכל מיני דיוקנאות, וכתב הרדב"ז שכל פוסקי ההלכות כתבוהו בסתם ומשמע דעתם שבכל ציור ותמונה אסור להסתכל, והברכי יוסף הוסיף שכן כתב גם הערוך (ערך פן) כשיטת רש"י. ולמעשה מסיק שם הברכי יוסף, שאף אמנם שהרמב"ם (הלכות עבודה זרה ב, ב) ועוד כמה ראשונים (רא"ש שבת פרק כג סימן כ; סמ"ג לאוין, יד; מור ז"ד סימן קמב; רבנו ירוחם נתיב זי ח"ה) עמדו בשיטת התוספות שהאיסור הוא רק בדיוקנאות של עבודה זרה ולא בסתם דיוקנאות, מכל מקום הירא דבר ה' יחוש לדעת הערוך ורש"י והר"ן והרדב"ז, האוסרים בכל צורה, עכ"ד.

אמנם פלא הוא על הגאון החיד"א שהביא כן רק בשם הר"ן והערוך שהסכימו לשיטת רש"י, כשבאמת כבר מצינו כן בדעת התוספות עצמם במסכת עבודה זרה (שם ד"ה ה"ג) שכתבו על מה שאמרו שם בגמרא שבנן של קדושים אינו מסתכל בצורתא דזווא, וז"ל, ואם תאמר מה חסידות איכא בזה, הא אמרינן פרק שואל דיוקנא עצמה אסורה להסתכל אפילו בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים, ושמה בצורתא דזווא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה ואפילו הכי לא מסתכל, ע"כ, מבואר דעתם שלא כדברי התוספות במסכת שבת, אלא שבכל תמונה יש איסור להסתכל, ומעלתו של רבי מנחם ברכי יוסי היה שגם בצורה שרגיל בה תמיד, שבוה אין איסור, עם כל זאת לא היה מסתכל (כ"כ במגן אברהם סימן שז ס"ק כג). ואמנם אין ידוע לנו מי קדם למי, האם בעלי התוספות שבמסכת שבת או בעלי התוספות במסכת עבודה זרה, אבל מכל מקום מצינו שגם בין בעלי התוספות יש שסוברים כדעת רש"י.

ובעיניי בזה מצאתי לעוד כמה מגדולי הראשונים והקדמונים שנקטו כשיטת רש"י שאוסר להסתכל בכל צורה ותמונה, וזה יצא ראשונה מה שכתב במאירי (שבת שם) וז"ל, כתב המהלך תחת הצורה והדיוקנאות, כגון בני אדם שצדין בכותל חיות או דיוקנאות, רצה לומר, צורות של בני אדם שצדין בכותל חיות או דיוקנאות, רצה לומר, צורות של בני אדם לזכירת מעשיהם, כגון מלחמות המלכים וכבושיהם, וכותבין תחתיהן ביאור אותם הענינים וכו' אסור לקרועם בשבת שאין לך שמרי הדימויות גדול מזה, ודיוקני עצמה אסורה אף בחול להביט בה שהרי דברים המושכים לבו של אדם ומפנים אותו לכטלה ומיאשים אותו מעבודת בוראו, ע"כ. הרי שלמרות שברוב מקומות דרכו של המאירי לפסוק כשיטת הרמב"ם, ואף שבדרך כלל דרכו להקל בהכרעת ההלכה, מכל מקום כאן החמיר כשיטת רש"י לאסור הסתכלות בכל תמונה. כן מצאתי גם בחידושי רבי משה קזים – שהוא מגדולי הקדמונים לפני יותר מארבע מאות שנה – שנקט בפשיטות (במס' שבת שם) שבכל הסתכלות בתמונה יש איסור של אל תפנו אל האלילים.

דברים מפורשים יותר מצאתי בתוספות רי"ד (שם) שכתב וז"ל, אל תפנו אל מדעתיכם, פירוש, לישנא דאלילים דייק, דאי כשנעשו לשם עבודה זרה מיירי לימא 'אלהים אחרים', דלא אשכחן בשום דוכתא שקרא משה לעבודה זרה 'אלילים', [כוונתו שבחמשה חומשי תורה לא מצינו הלשון 'אלילים' כלפי עבודה זרה], אלא שמע מינה זהו פירושו של 'אלילים' דבר ריק, שאף על פי שלא עשיתם אותם לצורך לעבדם, אלא מדעתכם ומרצונכם עשיתם אותם לציור בעמלא, אל תפנו בהם, ע"כ.

העולה מכל האמור, שיש בדינו חבל גדול של ראשונים ופוסקים שהכריעו שיש איסור מן התורה להסתכל בשום ציור ותמונה, גם אם נעשה רק לשם נוי ולא לשם עבודה זרה, הלא הם: רש"י, תוספות במסכת ע"ז, הר"ן, הערוך, המאירי, תוספות רי"ד, ר"מ קוים, והרדב"ז. אשר על כן מי לא יירא ולא יחוש לנפשו להכניס עצמו לספיקא דאורייתא של איסור אל תפנו אל האלילים, וכנזכר מדברי הבכרי יוסף שהירא את דבר ה' יחוש לשיטות אלו. אמנם אם אדם עובר בדרכו ורואה איזה ציור ותמונה ואין כוונתו ליהנות ממנו בזה אין איסור, כמו שכתבו הפוסקים (רמ"א יו"ד סימן קמב, מז) שגם בדיוקנא של עבודה זרה אם אין מתכוין ליהנות מותר, וכל שכן בסתם דיוקנא, אבל במתכוין ליהנות מהציור והתמונה בוודאי שהאיש אשר יראה ה' נגעה בלבו יחוש לשיטות אלו ולא יכניס ראשו לחשש איסור דאורייתא.

*

על כך הוספתי ואמרתי אמש חידוש להלכה שנראה לי כתורת אמת, שאף כי אמת נכון הדבר שהנהוג להקל להסתכל על סתם תמונות יש לו על מי לסמוך, וכאמור שכן הוא דעת המחבר בשלחן ערוך ועוד כמה ראשונים (וראה מגן אברהם סימן שז ס"ק כג שכתב שנהנו העולם להקל כשיטה זו), מכל מקום החולך ח"ו לאותם מקומות שבהם מראים מחזות שצילמו אנשים המשחקים או מרקדים ["מאווי-פיקטשערס"], או מי שמחזיק בביתו את הכלים שבהם מביטים במחזות אלו, בוודאי שבוהו כל הפוסקים יודו שהוא אסור מדין 'אל תפנו אל האלילים'. שהרי כלל נקוט בדינו 'אפושי פלוגתא לא מפשינן', ועל כן מסתבר שכל מחלוקת הפוסקים שייך רק בסתם תמונות שנעשו לנוי בעלמא, או לשם הבטה בעלמא בדרך ארעי, שעל זה כבר כתבו הפוסקים (מגן אברהם שם) שאין איסור להביט דרך ארעי, אבל אותם מחזות שכל יצירתם מתחילה נעשה על מנת להעביר הזמן ולהתיישב להסתכל בהם שעה ארוכה, ונעשו כדרך הגוים שהמציאו ענינים אלו להראות את תמונותיהם הטמאות, בוודאי שכל הפוסקים יודו שיש בזה איסור דאורייתא של 'אל תפנו אל האלילים', ואף אם אין רואים שם מראות תועבה וטומאה ואין יושבים שם בתערובות רח"ל, אלא מראים שם מחזה של יהודים

המתפללים בכותל המערבי וכדומה, מכל מקום כל צורת ואופן המחזה, והמקום שמראים אותו, יש בו משום איסור אל תפנו אל האלילים.

אמנם איני חושד חס וחלילה את אף אחד מהיושבים כאן שהוא הולך לאותם בתי מחזה, או שמחזיק בביתו אותם כלים טמאים להביט בהם מחזות טמאים ומשוקצים, או שקונה לעצמו ח"ו חוברת תמונות שחץ, אך מכל מקום לא נמנעתי לעורר על כך אמש בדברים לגשות ישראל, כי מי יודע אולי המצא תימצא לפעמים אחת יוצאת מן הכלל שתורה היתר לעצמה להביט לזמן מה במחזות אלו באין רואים, כגון מי שאינה בקו הבריאות ומוכרחת לנוח על מיטת חוליה וסבורה להתיר לעצמה דברים אלו, או בשאר אמתלאות שונות, והלוואי שאכן לא יהיה צריך להזהיר על כך. ועל כל פנים צריך לזרז למזורזים לדעת את חומרת הענין עד היכן הדברים מגיעים, כי הנה בדרך כלל יהודי חסיד רגיל לחשוב שמה שהוא מדיר את רגליו מאותם מקומות הוא רק מחמת שהם מקומות פריצות ותועבה, שיושבים שם בתערובת אנשים ונשים ועוסקים בהוללות והפקרות, ואין שואבים משם יראת שמים ויראת חטא, אבל אין יודעים שגם בלי כל מכשולות אלו, הרי שעצם ההסתכלות במחזות יש בזה איסור מצד עצמה של 'אל תפנו אל האלילים'.

על אחת כמה וכמה הדברים אמורים בנוגע לכלי הטלוויזיא הארור, שעל כך כבר אמרתי זה מכבר בדרשה שנשאתי בקרית צאנו בירושלים (בהכנסת ספר תורה, ז' אדר תשל"א, נדפס ב"ישראל סבא" גליון סז, וכן ביומן דהיולא של רביה"ק מן הדברי חיים ז"ע, כ"ה ניסן תשל"א, וראה בשעור חורש"י פרשת ראה תשל"ח) שהדבר ברור אצלי שמוטב להחזיק בבית עשרה צלמים מאשר להחזיק בבית את כלי הטלוויזיא הטמא, ונכונים הם הדברים כלפי כל יהודי שאפשר לפעול אצלו שיוציא מביתו את הכלי הטמא הזה. אין דברינו כעת מחומרות לפנים משורת הדין ולא ממילתא דחסידותא, (עליהם אני מעורר בסעודה שלישית), אלא דברינו עתה הם דברים מעיקרי הדת, כי הלוואי שישמרו ויזהרו תחילה מכל איסורי תורה המפורשים, ובפרט לפרוש מכלים טמאים שכל אחד רואה בחוש את גודל החורבן שהם מביאים לעולם.

זכורני מעשה שהיה אצלי לפני כשלושים שנה, כאשר הקמנו "תלמוד תורה" במחוז 'בראנקס' שם למדו לערך מאה ילדים מנערי אמריקה, שפעם אחת בהגיעי לשם – כדרכי מפעם לפעם לבוא ולעקוב מקרוב אחרי הנעשה בתלמוד תורה – עמדתי והבטתי ממושכות על כל הילדים, והמנהל שאל אותי על מה אני מסתכל כל כך ומה אני רואה. עניתי לו: יכול אני לומר לך בפרומטוט איזה תלמיד יש בבית אביו טלוויזיא, ואכן עברתי על פני כל הילדים אחד לאחד ובחרתי מהם עשרה ילדים מתוך מאה, ואמרתי שליידים אלו יש בוודאי בבית את הכלי הטמא הזה. המנהל עמד משתומם ומתפלא על שכיוונתי אל האמת, וכששאלני מנין לי זאת, אמרתי לו: לא נביא אני ולא בן נביא, אלא כשהתבוננתי אל תנועות

גופם וידיהם של הילדים ראיתי בגלוי שילדים אלו ישבו בלילה והביטו כמה שעות בכלי טמא זה, ועכשיו בלי ידיעתם הם ממשיכים לעשות אותן תנועות משונות שראו שם, כי לא זו בלבד שהיה ניכר הטומאה על פניהם אלא גם בתנועותיהם היה ניכר במוחש את אשר ראו אמש.

אך כאמור, יש לדעת שמלבד מה שכלי זה הוא מטמא את הגוף והנפש, מאמלל את האדם ומביא עליו צרות ואסונות, הרי שבעצם ההסתכלות במחזות יש איסור תורה של 'אל תפנו אל האלילים', וכפי שביארנו, שכלים אלו שנעשו במיוחד כדי להתיישב ולהביט בהם בהסתכלות של קבע, בזה הכל מודים שיש בו איסור תורה, ועל כן אסור ליהודי שיהיה לו שום שייכות לכלים אלו שנעשו רק לגויי הארצות ולא לבני ישראל. על כך דוח ליבנו כי בעוונותינו הרבים מחמת גודל קלות הראש והעם הארצות השוררת בעולם שאין יודעים את חומר העון, ומשום שמעשה שטן הצליח להטות לב בני אדם במשאות שוא ומדוחים, ושאיני מינות דמשכא (ע"ז כג:), יש שמורים היתר לעצמם להביט בכלים טמאים אלו באמתלאות שונות ומשונות, אם משום שלום בית ואם משום שאר תירוצי כזב, וכיון שעבר ושנו נעשה להם כהיתר, ה' ישמרנו.

*

שורש האיסור הזה שאמרה תורה 'אל תפנו אל האלילים' שממנו דרשו שאסור מן התורה להסתכל בציורים ובתמונות, נראה לבאר על פי מה שכתב הר"ן (פסחים דף א ע"א מדפי הר"ף ד"ה ומה שהצרכי) שהטעם שהחמירה התורה באיסור חמץ לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, משום דלא בדילי אינשי מינה ושמא יבוא לאכלו בפסח, עיי"ש, הרי לנו יסוד מחודש, שיש מצוות בתורה שכל מהותם הם כגדר וסייג שגדרה התורה כדי שלא יבוא אדם להיכשל באיסורים, ואף לוקין על איסורים אלו, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה א, ג) שהקונה חמץ בפסח לוקה משום לא יראה ולא ימצא.

בן הביאו האחרונים מה שאמרו במדרש (במדרב רבה י, ה) על אשר אמר מלאך ה' אל אשת מגוח (שופטים יג, ד) ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר וגו', וז"ל, הזהירה שלא תשתה חומץ יין וחומץ שכר וכל משרת ענבים, שאלו אינם אלא משמרת ליין, כדי שלא יבוא הנזיר לשתות יין הנזיר לכך אסרן עליו הכתוב וכו' ע"כ, היינו שכל מה שאסרה תורה משרת ענבים וכדומה הם רק כגדר וסייג שלא יבוא הנזיר לשתות יין ממש.

עוד מקור שיש גדרים וסייגים שהם מדאורייתא הביאו האחרונים מלשון הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה כא, א) בענין הבא על הערוה, שהתורה אסרה גם שאר מיני קירבה גזירה שלא יבוא לידי גילוי ערויות ממש, עיי"ש. ובספרי

האחרונים האריכו להביא הרבה מקומות שמצינו ענין זה, והדברים ידועים באריכות (ראה לקח טוב כלל ח אות א).

על פי יסוד זה נראה לומר לעניננו, דהנה גויי הארצות הורגלו לעשות להם פסל כל תמונה לשם עבודה זרה, שבכלל זה גם כל מיני ציורים ותמונות שהיו עושים להם לשם עבודה זרה, כמו שכבר מצינו (ע"ז מב; מג): כמה אופנים שאסור לצייר צורת אדם וצורת מזלות, וכבר דנו התוספות (יומא נד. ד"ה כרובים) על אותם שמציירים במחזורים צורות חיות ועופות אם יפה עושים, או שיש בזה איסור לא תעשה לך כל פסל, וכתבו להתיר הדבר, עיי"ש, והארכתי בזה בתשובה (שו"ת דברי יציב יו"ד סימן לה) בשאלה אודות קביעת צורת אריות מעל ארון הקודש, וטרחתי למצוא כמה ציורופים להקל כשאניו צורת אריות ממש רק חצי צורה, כדי ליישב המנהג הפשוט שהיה בגלילות שלנו ששמו צורות אריות, שהיו רק חצי צורה, על הארון קודש מלמעלה כששני לוחות הברית באמצע והכתר על הלוחות, ואכמ"ל.

אשר על כן, כיון שהגוים היו עושים דיוקנאות וצורות לשם עבודה זרה, לכן סובר רש"י ושאר הראשונים שהתורה אסרה להסתכל בכל הצורות שבעולם, משום גדר וסייג שלא יתרגלו להסתכל בציורים ויבואו להסתכל בציורים שנעשו לשם עבודה זרה, וכאמור שיש גדר וסייג גם מן התורה.

※

ביתר שאת נראה לבאר טעם איסור הסתכלות בכל ציור ותמונה, על פי מה שהורונו חכמינו ז"ל (שבת קה:): שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד, ע"כ. דבר זה אפשר לראות בעליל ששום משומד בעולם לא יצא לשמור ברגע אחד, ומעולם לא נשמע בדבר הזה שבחור ירא ושלם שישב בשיבה והגה בתורה, לבוש בדרך החסידים וכל תהלוכות חייו כדת וכהלכה, ופתאום עבר עליו רוח עוועים והמיר את דתו להיות כגוי גמור. אלא צורת הנפילה מדרך הישר היא קמעה קמעה ומדרגה אחר מדרגה, בתחילה מתחיל אדם להתרפות בדברים קלים, ואחר כך מוסיף לזלזל בדברים חמורים יותר, וכך הוא פוחת והולך ונופל מדחי אל דחי עד שבסופו של דבר עוזב לגמרי את דת ישראל רחמנא ליצלי. ואף אותו האיש ימ"ש לא ביום אחד המיר את דתו, אלא תחילת נפילתו היתה במה שנתן עיניו בעריות ואמר על אכסנייתו שענייה טרוטות (פנהדרין קז:), וכך יצא מרעה אל רעה עד שפרק מעליו עול תורה ומצוות לגמרי.

לכן האיש החפץ בחיים ורוצה להשאיר יהודי שומר תורה ומצוות, חובתו לשמור עצמו מכל משמר ולהזהר בכל הגדרים והסייגים שקבעה התורה ושקבעו חכמים, ואל ישטח עצמו כאותם המקילים ראש לומר שגדרים וסייגים אלו נאמרו

רק להמון העם, שכביכול רק הם עלולים להכשל בחמורות שבחמורות, אבל איש נכבד וחסיד כמוני האם אני עלול להיכשל בעבירות חמורות אלו, כגון שאומר לעצמו וכי אני צריך לחשוש מאיסור יחוד עם קרובתו וכדומה, ואינו יודע שאדרבה על פי הלכה (ראה שלחן ערוך אבן העזר סימן כב, ח) יחוד עם קרובתו הוא חמור הרבה יותר משום שלבו גם בה. אולם על כגון זה כבר לימדנו חכמינו ז"ל ואמר (סנהדרין כא:): מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם, כתיב (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים, אמר שלמה, אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א' יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכתיב (דברים יז, טו) לא ירבה לו סוסים, ואמר שלמה, אני ארבה ולא אשיב וכתיב (מלכים א' י, כט) ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו'.

זהו יסוד היסודות של היהדות, ודייקא משום כך על זה מתגברים כוחות הטומאה בדור האחרון להדיח בני אדם מדרך הישר, על ידי שמטים את לבבם לחשוב, הלא אנכי מאנשי השם ומהמתחסדים בעם ולא בעבורי נאמרו כל הגדרים והסייגים הללו, כלום יהודי כמוני צריך להזהר כל כך מהסתכלות בנשים, היעלה על הדעת שזה יגרום לי להיות גואף וחומא באיסורי כרת של אשת איש. אולם הם לא ידעו שבאיסורי התורה אין שום הבדל ומשוא פנים בין אנשים נכבדים להמון העם, בין חסידים ואנשי מעשה ובין הפושעים שברחובת של עיר, וכולם שמעו מפי הגבורה ציווי אחד, ואם התורה אומרת שדבר זה אסור והוא עלול להביא לידי חטא, הרי שאיסור זה כולל את כולם מהקטן עד הגדול שבישראל, וכולם שווים בעונש על עבירה זו, בלי שום יוצא מן הכלל.

*

בבן יתבאר דעת הפוסקים הסוברים שבאיסור 'אל תפנו אל האלילים' אסרה תורה הסתכלות בכל ציור ותמונה, וכאמור שכן הכריע להלכה הרדב"ז — שכידוע היה רבו של האר"י הקדוש זי"ע, והוא היה מגדולי הפוסקים וענקי העולם אשר מפיו אנו חיים — וכפי שביארנו שזה גדר וסייג שאסרה תורה שלא לבוא להסתכל בתמונות שנעשו לשם עבודה זרה, ולדרכנו עתה יתבאר, שירדה תורה לסוף דעתו של אדם שאם יפתח פתח כחודו של מחט עבור היצר הרע אזי אחריתו מי ישרנו, ואם בתחילה רק יסתכל על תמונות שנעשו לשם נוי, יבוא אחר כך להסתכל בתמונות שנעשו לשם עבודה זרה, וגם אז יורה היתר לעצמו שהוא לא יושפע מזה להשתחוות לעבודה זרה.

לבן נאמר כאן הלשון 'אל תפנו אל האלילים', כפי שדייק בתוספות רי"ד שלא נאמר 'אלהים אחרים' אלא 'אלילים', והרמז בזה לאותו אדם שמורה היתר להסתכל בצורות של עבודה זרה באומרו, הרי בלבי אני יודע האמת שהם אינם

אלא סתם 'אלילים' בעלמא של עין ואבן ואין בהם ממש, ושוב איני צריך לחשוש שההסתכלות תגרום לי ללכת לעבוד ממש לעבודה זרה, וסבור הוא שעבר רק על איסור קל בעלמא וגדר שגדרה תורה.

אולם הוא לא ידע שכיוון שעבר על גדר וסייג שאסרה תורה, סופו שיצא מרעה אל רעה עד שיתקיים בו 'תִּפְּנוּ אֶל-מִדַּעְתְּכֶם', ולא נאמר מפורש 'אל תסתכל באלילים' לרמז על דרש זה שסופו שיפנה את לבו מאמונת אלקי עולם, ויצא לגמרי לשמד ויעוזב את דת ישראל, ואף אם לא יהיה הדבר מהיום למחר, הרי שיכול הדבר להיות גם אחרי עשר שנים ויותר, ואם לא אצלו הרי שיהיה אצל בניו אחריו שיצאו לתרבות רעה, רח"ל, ואף אחד אינו יכול להאמין בעצמו ולהיות בטוח שאצלו זה לא יקרה.

כבר באו אלי שני מעשים נוראים כאלו, האחד כאן באמריקא, שבאה לפני אם אחת ותינתה את צרתה אודות בת כשרה שלהם ששלחה ללמוד בבית ספר כשר ושמור ביותר, וביום אחד חזרה לביתה ואמרה שהיא לא מוצאת את מקומה כאן וברחה מהבית לקליפורניה שם התחתנה עם גוי רח"ל, ואימה ייללה וזעקה בלב מר על האסון אשר פקד את ביתם, עד כי נמס כל לב לשמוע זעקות השבר ובכיותיה, וכמה שניסיתי לנחמה ולחזק את רוחה לא עלתה בידי, ומרוב הצער איבדה האם את דעתה עד שהוכרחו להכניסה בבית של חולי נפש, וכעבור זמן מה נפטרה שם לבית עולמה. מעשה דומה לזה ממש בא לפני גם בארץ ישראל, שבאה אשה אחת ובכתה מרות על בתה שביום אחד הלכה להתחתן עם ישמעאלי ולגור בביתו, ומרוב צערה של האם על האסון הפתאומי נעקרה דעתה וכעבור זמן נפטרה לעולמה למגינת לב, ה' ישמרנו ויצילנו. אולם יש לדעת שדברים כאלו אינם מתרחשים ביום אחד, כי מי יודע כמה גדרים וסייגים נפרצו בבית הוריהם קודם שבאו אותן בנות לידי מעשה נבזה כזה לילך להתחתן עם גוי.

ואין צריך להפליג עד למעשים נוראים כאלו שהסתיימו בסוף מר כל כך, כי לדאבוננו שומעים חדשים לבקרים עובדות ומעשים על בני ובנות ישראל שסרו מדרך הישר, עד אשר תצילנה כל אוזן משמוע. לדוגמא אספר מעשה שאירע לפני כשלושים שנה, שבא לפני יהודי אחד מבארא פארק – שאמנם לא גידל זקן ופאות, אך היה שומר תורה ומצוות ולו אשה ושני בנים – ומירר בבכי ויללה בספרו שביום שבת קודש כשנכנס לביתו מצא את זוגתו, שעד היום היתה אשה כשרה ואף כיסתה ראש כהלכה, עומדת ומבשלת תבשיל על האש. הוא התחיל לזעוק בבהלה, מה זאת, האם שכחת כי שבת קודש היום. אולם לחרדתו הרבה ענתה לו, שגמרה אומר בנפשה שמכאן ואילך אין היא חפצה עוד לשמור תורה ומצוות, ולנוכח כן היה מוכרח בתוך שבועיים ימים לגרשה ולהוציאה

מביתה, והיא לקחה את הילדים אליה, ולא כאן המקום להאריך בכל פרטי המעשה המצער הלוה. גם במעשה זה בוודאי לא ביום אחד הגיעה האשה לידי שפלות כזו, כי מי יודע בכמה תמונות שחין ופריצות ובכמה מחזות של טומאה ראתה בטלוויזיה עד אותו היום, עד שבאה לידי מעשה איום ונורא כזה לבשל בשבת ולבעוט בתורה ומצוות.

*

בענין זה רצוני להשיח את אשר עם לבבי, ואקדים תחילה לספר מעשה שהיה אצל כ"ק אאמו"ר זי"ע, שבשנת תרע"ד, לפני שפרצה מלחמת העולם הראשונה, היו כמה אנשי מזימה ברודניק שזממו להקים שם בית ועד מקולקל עבור ילדי העיר ולצוד נפשות תמימות ברשתם, ומחשבתם היתה לעשות זאת בביתו של יהודי אחד שהיה עושה ומוכר כובעים, ושמו בערל 'הוט'ל מאכער', לו היה בית גדול ורחב ידים ולכן ביקשוהו לעשות את התוועדות בביתו. ברם, מאחר שבכל זאת נפל על אותם אנשי בליעל אימתו של המרא דאתרא כ"ק אאמו"ר, שידעו שהוא תקיף ברוחו ולא יתן להם להנהיג דברים כאלו, המתנינו לשעת הכושר כאשר אאמו"ר עמד לנסוע לכמה שבועות אל המרחצאות לבריאות גופו, ועל כן נמנו וגמרו שבאותם שבועות כשהרב לא יהיה בעיר יפתחו את אותו מקום באין מפריע, ואחר כך כשהרב יחזור לביתו כבר יהיה הדבר קבוע וקיים בעיר ששוב לא יוכלו לשנותו ולבטלו.

בעוד הם ממתינים לשעת הכושר הזו הרגיש כ"ק אאמו"ר זי"ע בחכמתו בדבר התועבה שרוצים לעשות, וכשהגיעה השמועה הלא טובה אל אוזניו היטב חרה לו הדבר וראה חובה לעצמו להתריע ברכים מפני פרצה זו, ואכן בשבת קודש בעת סעודה שלישית, אף שלא היה הגיל לומר דברי מוסר וכיבושין ברכים בבית המדרש, הפעם יצא מגדו ונעמד לדרוש ברכים.

ובה היו דברים באותה עת: מורי ורבותי, אני מוכרח לומר בפניכם כמה דברים נחוצים, ואפתח במשל פי, לעני ואביון המחזר על הפתחים שהגיע לעיר אחת והנה רואה בית נאה ומפואר עולה באש (וכידוע כימים ההם כאשר אש אחזה בבתים היה בכך סכנה עצומה לכל בתי העיר, שכן עדיין לא היו אז העצות והתחבולות שיש כיום לכבות אש במהירות בצינורות גדולים, אלא היו האנשים רצים אל הנהר להביא מים בדליים, וכמעט שלא הועיל הדבר מאומה). אולם לפליאתו הרבה הוא רואה כי בעלי הבית עומדים סמוך לבית שאננים ושקמים ואין עושים מאומה לכבות האש, וגם כל האנשים אשר להם בתים ורכוש סמוך לאש סובבים בחוצות ומתהלכים לדרכם, ואין איש שם על לב לכבות את הדליקה.

חבך אותו עני בדעתו, מה עלי לעשות עתה, האם לזעוק ולהתריע על האש, הרי אהיה בעיניהם ללעג ולקלם, כי יאמרו לי, היתכן שרק אתה העני שאין לך שווה פרוטה עומד וזועק, ואנשי העיר הקרובים אשר רכושם בסכנה מחשים ואין עושים מאומה, ועל כן התאפק העני תחילה שלא לזעוק. אולם ככל שראה שההבערה ללהב יצאה והאש אווזת ומתפשטת בבתים סביב, גמר בנפשו, מה איכפת לי מה יאמרו הבריות, הלא טבעו של אדם ושכלו הישר אומרים שכאשר אדם רואה אש אוכלת ויוצאת להחריב את העיר, הוא מוכרח לצעוק בקול גדול.

סיים אאמו"ר זי"ע את משלו ואמר: מורי ורבותי, האמת היא שהדבר שאני עומד להתריע עליו אינו נוגע לי ולנפשות ביתי, כי על בני הקטנים איני מתיירא וחושש שיתפתו ללכת אחרי מקום זה שרוצים להקים כאן, והייתי יכול להחריש על הדבר שאינו נוגע לי, וכפרט אשר ידוע לכם אין דרכי ורצוני לומר לכם דברי מוסר ותוכחה. אולם מורי ורבותי! – וכאן הרעים אאמו"ר זי"ע בקול גדול וחוצב להבות כמעט שלא כדרך המבע עד שהיה נדמה שכל כותלי בית המדרש זעים ממקומם, ויחרד כל העם אשר במחנה – כאשר אני רואה אש אוכלת בעיר אני מוכרח לצעוק בקול, רבותי, אש בוערת! העיירה בוערת! אין אתם בקיאים בכל אשר נעשה, אבל אני מוכרח לגלות ולזעוק, הם זוממים ורוצים להקים כאן מקום מקולקל, הם חפצים להוציא לשמד את כל הבחורים וגם בתולות, מורי ורבותי, למה אתם מחשים? הם עומדים לשרוף ולהחריב את כל רודניק, בואו והצילו לכם, חושו לכבות את הדליקה! כמובן שאחרי דברים אלו התעוררו כולם לעמוד בפרץ וכל מזימתם לא יצא לפועל, וגם אותו מוכר הכובעים שביתו היה מיועד עבור המזימה השפלה, הטמין עצמו בפחד ובהלה שמא תושבי העיר יעשו בו שפטים על כי נתן יד לפושעים.

*

על משקל דבריו של כ"ק אאמו"ר זי"ע אני רוצה לומר גם לעניננו, כי לא על עצמי ועל נפשות ביתי באתי לעורר, כי הגה על בני שיחי תקוותי איתנה שבעזר הבורא ית"ש איני צריך לחשוש שהם יבואו ח"ו להסתכל בכלי הטלוויזיא הממא, או במחזות, רחמנא ליצלן. אלא כאשר רואים את האש של אותם כלים טמאים בוערת ומתפשטת במחנה, כשאני רואה אנשים שבידים רוצים להחריב את משפחתם ואת צאצאיהם ולגרם להם לצאת לתרבות רעה, שבניהם ונכדיהם יחיו כגוים גמורים רחמנא ליצלן, עד שההורים יתביישו מהם כזה ובכא, איני יכול להחשות.

לבך אני רואה חובה לעצמי לזעוק ולהתריע בכל כוחי "אש בוערת!", דעו לכם שכלי טמא זה הוא ההתחלה של היציאה לשמר, זהו הדרך והצורה שבו

יוצא יהודי מדת ישראל, שמרו נפשכם והתרחקו כמטחוי קשת מכלי טמא זה המוציא יהודים לשמד. אף אם יספרו לי על בן או בת ישראל שנכנסו ח"ו לבית טומאה שמוכרים שם צלמים לא אהיה בטוח כל כך שהם יצאו לשמד כמו שאני בטוח בלי שום ספק שמי שמחזיק בביתו את הכלי הטמא והמשוקץ הזה, שרואים בו מראות שחץ ותועבה, שעוברים בו בשאט נפש על לאוין מפורשים בתורה, על קירבה דגילוי עריות, קירבה דעבודה זרה וקירבה דשפיכות דמים, סופו שהוא או בניו יעזבו את דת ישראל.

כל יהודי שיש בלבו אפילו מעט הרגש של אחריות על בני ישראל מחויב לצאת ולמחות ולהתריע על פגעי כלים טמאים אלו, ואני מבקש שיפרסמו ברכים את דברי אלו ויעבירו אותם מאיש לרעהו, אולי יעזרנו השי"ת שנוכל לעצור בעד המגיפה המתפשטת ולצמצם אפילו במעט את קליפה זו, כי כבר באו מים עד נפש, ואף עם פעלתי על יהודי אחד ממאה שיתרחק מכלים אלו, הוא ובניו, והיה זה שכרי.

יש לדעת שכל הטומאות התחילו באופן כזה, שבתחילה זלזלו בחומרתם ואמרו שאין זה חמור כל כך ולא לזאת התכוונה התורה, וכך התפשטה הטומאה יותר ויותר, עד שאחר כך כאשר נוכחו לראות את התוצאות המסוכנות כבר פכרו ידים ביאוש ואמרו זאת הנעשה אין להשיב. על כן עלינו להתגבר כבר עכשיו, כאשר האש אוחות בקצה המחנה, לגדור גדר שלכל הפחות לא תתפשט האש בתוך מחננו בין אנשים יראים ושלמים, ולא לתת לטומאה זו להתפשט עוד בקרב עדת ישראל, כאמור שאם עוברים תחילה על איסור 'אל תפנו אל האלילים', להסתכל על מחזות אסורות, לסוף באים לידי 'תִּפְנוּ אֶל-מִדַּעְתְּכֶם' לכפור בעיקר ולעזוב את דת משה וישראל.

*

בבן נבוא אל ביאור הכתוב, שכיון שהזהיר הכתוב על איסורי כריתות המורים שהם מעצמם מעשים מגונים ומאוסים עד מאד, כמו הבא על הבהמה ועל הזכר רח"ל, או הבא על אמו שעל כך מצינו (סנהדרין קג:) שכשבא אמן על אמו אמרה לו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו וכו', בא הכתוב לאלפינו בינה לכל ידמה אדם בלבו שהיצר הרע פותח תחילה להסית את האדם בענינים מתועבים כאלו, אלא כך הוא דרכו של יצר הרע, תחילה לראש הוא מסיתו ללכת ברחובה של עיר בעיניים פתוחות לרווחה המשוטטות לראות מה שאסור, כשהוא מורה היתר לעצמו שהוא אינו צריך להזהר בכך ולא לאנשים כמותו אסרה התורה זאת, או שמקל ראשו לעבור על איסור יחוד, אם בנסיעה במעלית [עלעועטער] באופן האסור, ואם במקום עבודתו יחד עם נשים כשהדלת נעולה

באופן האסור, ועוד כהנה וכהנה אופנים שהוא מזלזל לומר שהוא לא צריך לחשוש שיבוא לידי חטא.

כך היא תחילת וראשית נפילתו קמעה קמעה, שכן היצר הרע אינו נחפו לשום מקום ואינו דוחק אותו שביום אחד יסור מן הדרך, אלא מעט מעט הוא ממוטט את חומות יראתו, בתחילה הוא דש בעקביו איסורים קלים, לומר הרי איסור זה הוא רק מדרבנן ואיסור פלוני הוא רק גדר וסייג בעלמא, דבר זה אינו מגופי תורה ממש וענין פלוני הוא רק חומרה יתירה, אולם כיון שהתחיל ליפול סופו שיצא מדחי אל דחי עד שיהפוך להיות טמא מטומא שלא תהיה אפילו עבירה אחת מל"ו כריתות שבתורה שלא עבר עליה.

עצה אחת יש לכל הרוצה להישאר יהודי כשר, שיקבע בלבבו כי אל הטומאה אין מתקרבים כלל, ויגמור בנפשו שהוא ממאן לפתוח עבור הטומאה אפילו פתח כחודו של מחט, כי אם לא ישמור ויקיים את כל התורה כולה בשלימות עלול הוא להגיע עד לתחתית המדרגה, אם פתוח יפתח אפילו חרך צר לטומאה ויסכים לעבור אפילו על איסור קל מדרבנן, שוב לא יוכל למשול ברוחו ולעצור את נפילתו, כי עבירה זו תגרור בעקבותיה עבירה חמורה יותר, ועבירה זו הנוספת תגרור אחריה עבירה חמורה עוד יותר, כמו ששנינו (אבות ד, ב) עבירה גוררת עבירה, וכך יצא מרעה אל רעה עד שבסוף עלול להפוך לגוי גמור ולאמלל את חייו לנצח.

בענין זה יראה ורעד יאחזנו כשנתבונן על פני הדור האחרון, הן כאן באמריקא אצל אותם יהודים שנאבדו מתוך הקהל ועזבו את דת ישראל, והן בארץ ישראל, שיש שם מקומות טמאים שמתנהגים שם ממש כגרועים שבאומות רחמנא ליצלקן, כאשר כל יהודי המאמין בהשי"ת נקרע לבו ונבחר לו מות מחיים בראותו ברעה אשר מצאה את עמינו ובאובדן מולדתנו. על כך עלינו לזכור שכל זה לא היה ביום אחד, אלא בתחילה זלזלו אבותיהם בדבר אחד קל ושוב נגררו לזלזל בעוד איסור, וכך התדרדרו ונפלו אל פי שאול, עד שהם ובניהם הפכו להיות כופרים בעיקר ומלעיגים על ה' ועל משיחו, אוכלים ביום כיפורים ועוברים על כל התורה כולה כגויים גמורים, רח"ל. כשהם באו לאמריקא לא באו מיד כרפורמים כופרים ומומרים, אלא בתחילה אמרו הבה ונהיה אורתודוקסיים מודרניים, אחר כך החליטו להיות עוד יותר מודרניים, ושוב נפלו ואמרו די לנו שנהיה קונסרבטיביים דתיים, ומשם המשיכו ליפול ולהיות קונסרבטיביים גרועים יותר, ומשעברו הימים הרחיקו עוד יותר וגמרו אומר להתקרב אל הרפורמים, עד שנפלו לגמרי והפכו להיות רפורמים גמורים כופרים בעיקר. הרי שכל נפילה זו לא התחוללה ביום אחד, ורק אחד מני אלף הפך להיות בבת אחת רפורמי גמור, כי

כך היא המידה שאם מתחיל לרדת וליפול שוב אי אפשר לעצור את הנפילה ונופלים עד לעמקי תהום.

זהו כלל גדול, שבבור הנפילה לחמישים שערי טומאה אין זיוזים בולטים מהכותל שאפשר להיאחז בהם שלא ליפול עד מטה, כי אם עוזבים את הדרך הישר ומתחילים ליפול מעט אי אפשר לעצור באמצע המדרון, וכל ישטה אדם עצמו שהוא רוצה רק להקל בדבר מועט, כי הוא נמשל בכך לאדם הקופץ מחלון בנין גבוה ואומר שרצה לקפוץ רק כמה אמות ואחר כך לעצור באויר, אשר בוודאי לפני ייחשב וסופו שיפול עד תחתית הנפילה וירסק את כל אבריו ח"ו.

על כן, אחרי שסיים הכתוב את כל פרשת העריות ואמר, ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא, ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא, יכול אדם לתמוה ולהשתומם, וכי על מעשים מגונים ומאוסים כאלו צריכה התורה להזהיר את בני ישראל, אשר על כן בא הכתוב ופירש לנו, אל תטמאו 'בכל אלה' כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם, וכנזכר למעלה באו חכמים ודרשו שהכוונה אפילו על אחת מכל אלה, כמו שנאמר להלן ולא תעשו 'מכל' התועבות האלה, דהיינו אפילו אחת מכל אלה, ולדרכנו יתבאר שלפיכך הזכיר הכתוב תחילה דווקא בלשון 'בכל אלה' שפירושו הפשוט הוא שלא יטמאו בכל העריות כולם, להורות שאם יפתח פתח לעבור אפילו על אחת מכל אלה אל ידמה שבוזה תסתים נפילתו, אלא סופו שיעבור על כל אלה, ויהיה כנרוע שבגרועים עד שיגיע לידי המעשים השפלים והמגונים ביותר.

*

בזה נבוא לבאר את דברי רש"י בתחילת הדברים, שכתב וז"ל, רבי אומר, גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם כגזירה אני ה' אלקיכם, דעו מי גוזר עליכם, דיין להפרע ונאמן לשלם שכר, ע"כ, והבאנו מה שתמה החתם סופר שהרי בימי עזרא לא נתקן בעריות אלא רק נשאו נשים נכריות, ולדרכנו יתבאר שבא רש"י להוסיף וללמדנו שמלבד מה שנרמז בהמשך הפרשה שהעובר על אחת מכל אלה העריות סופו לעבור על כל העריות שבפרשה, הרי שעוד זאת יש לדעת שגם אם יעבור אפילו רק על איסור לא תעשה, שאינו בכלל העריות שחייבים עליהם כרת, כמו נשיאת נשים נכריות שאיסורו רק משום לא תעשה (דברים ז, ג), ולא עוד שיש אומרים שבשאר אומות שאינם מז' עממין אין האיסור מן התורה אלא מגזירת חכמים (ראה שלהן ערך אכן העור סימן טו, א), מכל מקום אם יטמא עצמו בדבר זה סופו שיבוא לידי עריות ממש שחייבים עליהם כרת ויטמא עצמו בכל אלה. והוה שכתב רש"י 'גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות' ואיך יבואו לידי זה 'בימי עזרא', שאז נשאו נשים נכריות,

והעובר על איסור לא תעשה סופו שיפול מטה מטה עד שיבוא לידי עריות ממש, ועל כן כל איש מזרע ישראל שבוודאי אינו חפץ להגיע לידי איסורי כריתות ישמור מצרות נפשו שלא לפתוח כלל פתח ליצר הרע.

לכוונה זו הקדים הכתוב ואמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם 'אני ה' אלקיכם', כלומר, אתם בני אדם יושבי חושך וצלמות, קרוצי גושי בשר ודם, אין מכירים את כוחות נפשכם ואת כח עמידתכם מול הנסיונות, ורק אני ה' אלקיכם שבראתי אתכם וגורתי עליכם חוקות התורה יודע עד כמה אתם חלשים וחסרי כח מול פיתויי היצר ועד כמה אין אתם יכולים למשול ברוחכם, ולפיכך אני מזהיר אתכם אל תלכו שולל אחרי משאות שוא ומדוחים, אל תתנו לטומאה שום דריסת רגל בבתיכם, אל תלכו בדרכי שוא לחפש היתרים דחוקים ולעבור על מה שאסרתי לכם, כי דעו לכם שאם תעברו על 'אחת מכל אלה' סופכם שתעברו ח"ו על 'כל אלה'. וכמאמר הכתוב (תהלים יט, ה) תורת ה' 'תמימה' משיבת נפש, פירוש, רק אם מקיימים את כל התורה בשלימות ותמימות אזי היא משיבת נפש ותתקיים בידכם, אבל המבקש שלא לקבל עליו עול מצוה אחת שבתורה סופו שיעבור על כל התורה כולה.

בכך יובן מאד מה שמצינו (עירובין סט,; חולין ד:;) שיש אומרים שמומר לדבר אחד חרי הוא מומר לכל התורה כולה, ופירש רבינו יונה בשערי תשובה (שער א אות ו; שער ג אות קנג) שמי שחוטא רק מחמת שיצרו תקפו והתגבר עליו, כענין שנאמר (קהלת ז, ב) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אולם הוא משתדל ללחום עם יצרו עד מקום שידו מגעת, אזי אף אם יעבור על עבירה חמורה שבתורה, כגון שהיה רעב וצמא ביום הכיפורים ופחו עליו יצרו ללכת במקום שאין רואים אותו ואכל, מכל מקום כיון שעשה זאת רק מחמת התגברות היצר ואחר כך כליותיו מייסרים אותו איך אבדתי בינתי לעשות הרעה הגדולה הזאת לאלקים, והוא מקבל על עצמו מכאן ואילך שלא לחטוא עוד ולא לשוב לכסלו, אזי הוא נחשב כבעל תשובה והוא מרוצה לפני המקום, ואמנם לפעמים זקוק הוא לחילוקי כפרה כמו תעניות וסיגופים או יסורים הממרקין וכדומה, אך סוף כל סוף הוא נחשב ליהודי טוב וכשר המרוצה לפני קונו.

אולם האיש אשר פוקר מעליו ברצון עול איסור אחד שבתורה ועובר עליו בתמידות ואינו מקבל על נפשו להישמר ממנו, גם אם הוא מהעוונות הקלים, כגון שגומר בנפשו שהוא אינו חפץ לקבל על עצמו את איסור גילוח פאות הראש בתער או כעין תער (ראה שו"ע יו"ד סימן קפא, ג) או איסור גילוח הזקן בתער (שם סעיף י), אזי אף על פי שהוא נוהר מכל העבירות שבתורה, הוא נקרא מומר לדבר אחד שהוא מומר לכל התורה כולה, אתר"ק של רבינו יונה והובאו בכל הפוסקים שהסכימו לדבריו.

ולפי האמור יתבאר היטב, כי אף אם עכשיו עדיין לא עבר על כל התורה, מכל מקום הוא נידון על שם סופו, וגלוי וידוע לפני המקום שאם הוא התחיל לפרוק מעליו בשאט נפש איסור אחד שבתורה, הרי שזה יגרור אחריו עבירות אחרות וגדולות יותר, וסופו שיפרוק מעליו לגמרי עול תורה ומצוות.

*

בזה יש לבאר לנכון מה שנחלקו במסכת סנהדרין (קיא.) בביאור הכתוב (ישעיהו ה, ד) לכן הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לבלי חוק, אמר ריש לקיש, למי שמשויר אפילו חוק אחד (פירש רש"י, מלשמרו, נידון בניהם). אמר רבי יוחנן, לא נחא למרייהו דאמרת לחו הכי (רש"י: אין הקב"ה רוצה שתהא דן את ישראל כל כך לכף חובה), אלא אפילו לא למד אלא חוק אחד, ע"כ, ויש נוסחאות (הובא בבאר שבע שם; וראה עין יעקב, ושם בענף יוסף ועיין יעקב) שכתוב בהם בדברי רבי יוחנן אפילו לא 'עשה' אלא חוק אחד, ע"כ. והנה כל העובר על דברי חכמים אלו יתמה וישתומם, כיצד יתכן שיהיו דעותיהם הפוכות כל כך מן הקצה אל הקצה, שלדעת ריש לקיש אף אם אדם קיים תרי"ב מצוות שבתורה כהלכתו וחסר רק מצוה אחת בלבד, הרי הוא כבר יורש גיהנום, ואילו לרבי יוחנן הדברים להיפך ממש, שאפילו אם אדם ביטל תרי"ב מצוות התורה ולא עשה רק מצוה אחת בלבד, הרי הוא כבר נוחל גן עדן, אתמהה. וכבר ביארתי בזה בתשובה שכתבתי בדיון מומר (ראה שו"ת דברי יציב וי"ד סימן קפט אות ה).

ולדרכנו עתה יתבאר שאלו ואלו דברי אלקים חיים, דהיינו שדברי רבי יוחנן נאמרו כלפי אדם אשר בכל לבו ונפשו רוצה לעשות רצון קונו וחפץ צורו, אלא שיצרו תוקפו פעם בפעם לעבור על דברי תורה, וכל ימיו הוא עומד בקשרי מלחמה עם יצרו, אדם כזה גם אם עבר על כל תרי"ב מצוות שבתורה וקיים רק מצוה אחת, כבר יורש גן עדן. אולם דברי ריש לקיש נאמרו כלפי אותו אדם שבדיון לבו פורק מעליו עול מצוה אחת שבתורה ואומר שמצוה זו לא נשאה חן בעיניו, אזי גם אם יקיים כדת וכהלכה את שאר תרי"ב מצוות שבתורה, מכל מקום הרי הוא מומר לדבר אחד שהוא מומר לכל התורה כולה, בדברי רבינו יונה, כי בשעה שאמרו ישראל "נעשה ונשמע" אמרו זאת על כל התורה כולה בשלימות, ואי אפשר לו לאדם לברור לעצמו מה לקיים ומה לא לקיים.

בענין זה כבר הזכרתי ביומא דהילולא של זקד"ק מצאנו זי"ע מה שכתב בקדשו בשו"ת דברי חיים (ליקוטים והשמטות סימן לג) בתשובה אודות אלו שאין מאמינים בדברי חז"ל, וז"ל, והמבטל מצוה אחד בתמידות הוי מהאין מעלין, ובודאי פסול לעדות דגרע מגוי (ח"מ סימן לד, כב, סמ"ע ס"ק נג) וכו', ואותן שאינם מאמינים בדברי חז"ל פסול לעדות מן התורה, דהוי אפיקורסין, דהתורה הקדושה

ציוה לנו (דברים ז', יא) 'לא תסור' וכו', אבל מי שיודע ומכחיש דברי חז"ל הוי אפיקורס ימח שמו ופסול לעדות ולא אחיך הוא, עכל"ק עיי"ש. הרי מפורש בדבריו ענין נורא, שאפילו העובר על דברי חכמים בתמידות כי אינו מאמין בדבריהם, גם הוא נחשב למומר לדבר אחד מן התורה שהוא מומר לכל התורה, כיון שבכך עבר על מה שאמרה תורה 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל'.

ובעונותינו הרבים, יש בני אדם שאינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים, והם בוררים לעצמם על איזה מצוות להקפיד ועל איזה מצוות לזלזל, ומכשלה זו מצויה יותר בפרט אצל אלו שלא זכו בנעוריהם להתחנך בחינוך חגון וראוי ליראת שמים ואמונה ה', ובפרט אצל נשים שאם לא קיבלו חינוך איתן וכשר בימי נעוריהן אזי דעתן קלה עליהם לברור איזה מצוות קרובים ללבם ואיזה לא.

*

מדרי דברי בענין חינוך הבנות, כאן מקום אתי לחזור ולבקש, להשגיח יותר בעינא פקחא על הנעשה בבתי החינוך לבנות, כפי שכבר ביקשתי מכמה אברכים שיהיו ממונים לפקח מקרוב על כל סדרי הלימודים וצורת ההתנהגות בבית החינוך לבנות שלנו, כי לדעתי יש עוד מה לתקן ולהוסיף במיב החינוך עד שבית החינוך יהיה ראוי באמת לשאת את השם הקדוש "צאנו", ועל אברכים אלו לבדוק בכל יום בהשגחה יתירה על כל הנעשה בין כותלי בית החינוך, מה מלמדים לבנות ואיך מורים להן להתלבש בצניעות וכו', ולא לתת לעניני החינוך להישאר הפקר כביכול איש הישר בעיניו יעשה.

ואל ההורים אקרא לכל ישבחו את חובתם לעמוד בעצמם על משמר חינוך בנותיהם, וחלילה מלמעות ולחשוב כי די להם במה שמסרו אותן לידי המורות והמחנכות בבית הספר, כי איך יעלה על הדעת לסמוך רק עליהן שיעשו את המלאכה, וכי תלמידי חכמים הן או צדקניות מפורסמות ומופלאות שכבר סיימו לחנך את עצמן שאפשר לסמוך עליהן שהן בלבד יחנכו את בנותינו. אין דברינו מאותם השולחים רח"ל לבתי ספר מקולקלים שלומדים בתערוכת רח"ל, אלא אף השולחים לבית חינוך על טהרת הקודש, עדיין אל לו לאדם לשים את כל מבטחו רק על המורות ואנשי החינוך בלבד.

ידוע שבדור שלפנינו היו צדיקים שהתנגדו כלל לכל רעיון הקמת בתי החינוך 'בית יעקב' לבנות, כמו ששמעתי בעצמי מפה קדשם של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע והגה"ק מראדאמישלא זי"ע שדעתם הקדושה לא היתה נוחה מרעיון זה. אמנם קשה הדבר לאומרו כיום, [שכן בזמננו מחמת כורח השעה ונסיבות

הזמן היה הכרח להקימם למען הצלת הדור], אבל המה ראו נכונה בהתנגדותם, כיון שבכל הדורות ידע כל אדם בישראל שעליו מוטלת החובה להשגיח על בניו ובנותיו בעניא פקחא, הוא החזיק אותם שמורים ומוגנים בתוך ביתו והיה בודק מקרוב על בנותיו מה הן לובשות, איך הן מתנהגות ומי הן חברותיהן, וכששלחו בת קמנה לרחוב היו שולחים עמה אחות גדולה שתשגיח עליה, וכך היה כל יהודי עסוק כל היום בענין חינוך הבנות. אולם מאז החלו לשלוח את הבנות לבתי הספר השתרשה טעות בלב הרבה לאמר, הלא מסרתי את בנותי לידי מורות ומחנכות ואני סומך עליהם שיעשו את המלאכה נאמנה, ובכך סבורים הם שנפטרו מחובת חינוך בנותיהם, תחת שיהיו כל ימיהם זוחלים ורועדים על עתיד צאצאיהם לבל יגדלו פרא כנערי אמעריקא הריקנים.

*

אין כוונתי בכל דברי לעורר ח"ו קטרוג על ישראל קדושים, אבל כאמור כאשר רואים אש בערת כאן בחוץ לארץ החרש לא נוכל. בשמים יודעים האמת שאיני דורש לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא, וגם כוחי אין עמדי ואיני שרוי בקו הבריאות, כשמוזם ליום אני הולך ונחלש ומאבד את שארית כוחותי, אולם כל זמן שהקב"ה נותן לי שנות חיים ונותן לי האפשרות לדבר רואה אני חובה לעצמי לדבר ולהתריע על הצריך תיקון. אמנם לא אתיימר לומר שאני בגדר (יחזקאל לג, ז) 'צופה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אותם ממני', אבל מכל מקום כבר הזהירו אותנו חכמינו ז"ל (עבודה זרה יח.) כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה געש עליו, ואם כי איני יכול ללכת אל הפושעים והכופרים ולהחזירם למוטב כי איני בקי באומנות זו, אבל דברינו מכוונים אל תוך מחננו פנימה ואל אנשים משלנו, שישפרו את מעשיהם ויתקנו את בדקי בתיהם, ויתעוררו לחולל שינוי למוטב בכל צורת חינוך הבנים והבנות, להחדיר בהם אמונת השי"ת, אמונת צדיקים ואמונת חכמים, וחינוך הבנות לצניעות כראוי.

כבר אמרתי ברכים אשתקד בעת שהייתי בארץ ישראל, שבעולם הרפואה ישנם שני סוגי רופאים, יש פרופסורים גדולים ומפורסמים שביכולתם לרפא מחלות קשות וחמורות, לערוך ניתוחי לב ומוח מסובכים, ולפתחם משחרים חולים מסוכנים המוטלים על ערש דווי, אשר בצד להם מוכנים לשלם סכומי עתק לצורכי רפואתם כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ורופאים גדולים אלו משופעים באוצרות זהב ובכסף לאין שיעור, ואלפי אנשים צובאים על דלתם ומבקשים לבוא אליהם. אך ישנם רופאים זוטרים ופשוטים שאינם יכולים להציל את מי שכבר נתקף בחולי מסוכן, הם לא יכולים להפוך עיוור לפיקח ואילם לאיש מדבר, אלא רק יכולים לייעץ לאנשים בריאים החפצים בחיים כיצד ישמרו את בריאות גופם לאורך ימים ולא יבואו לכל מיני חולי וכל מיני מדוה, ומייעצים להם לאכול איזה

ירקות ומאכלים טובים שיחזקו את בריאות גופם וישובו לאיתנם, ואצל רופאים כאלו מעטים הם האנשים המשחרים לפתחם ואין שואל ואין דורש אחריהם, וגם אין משלמים להם כי אם סכומי ממון קטנים.

בך הם פני הדברים גם ברפואת הנפש, כי הנה ישנם כאלו שביכולתם לדבר על לב כופרים ומשומדים שיחזרו בתשובה שלימה, או לשדל אותם שלכל הפחות יקיימו קצת מצוות או שלא ישאו נשים נכריות, ובוודאי שתבוא עליהם ברכה. אולם אני אינני כי אם כאותו רופא קטן, ואין בכוחי אלא לסייע ולעודד בחורים ואברכים יראים ושלמים המבקשים לעבוד את השי"ת ובתורת ה' חפצם, להורות להם הדרך ילכו בה כיצד יוסיפו חיל בעבודת ה' ובהתמדת התורה, שמי שיודע רק מאה דפי גמרא אנכי אדרוש מעמו ללמוד שלש מאות דפים, ומי שכבר למד וידע שלש מאות דפי גמרא אדרוש ממנו ללמוד ולדעת שש מאות דפי גמרא, וממי שכבר למד שש מאות אדרוש ללמוד אלף דפים ולהתעמר בתואר 'מוריני'.

לנוכח כן לא יפלא שאין רבים קופצים לקנות את הסחורה שאני מוכר, זוהי סחורה שאין שואל ואין דורש אותה, כי נוח להם יותר להתהלך שמחים וצוהלים על טוב חלקם ונועם גורלם שיודעים עשר או מאה דפים, ולא לשמוע תביעות ודרישות להשגות גדולות יותר. אולם מה אעשה שרק אומנות זו למדתי מבית אבא, ולא למדתי מימי כיצד לרפא נפשות של כופרים ומשומדים, על כן אני מגלה דעתי בואת שמי שהוא כופר ומשומד אל נא יבוא אלי, כי אין לי שום ידיעה והשגה כיצד ניגשים לדבר אליו ולרפאותו, ואין באמתחתי שום רפואה בעבורו.

דברים אלו כבר דרשתי לפני כמה שנים, וההכרח עמדי לומר שככל שעוברים הימים והשנים אני נוכח יותר לראות לדאבון לבי עד כמה אין קופצים לסחורה שאני מוכר, שכן רוב האנשים מתהלכים שבעי רצון מעצמם וממדרגתם, ושמחים וצוהלים עם בניהם שאין כמותם בכל הארץ, וכאשר אני בא ומכה על קדקדם בשבט מוסר שישאפו לגדולות יותר, הם מפנים עורף ואין מבקשים לשמוע דברים כאלו השוברים את לבם.

זכורני מעשה שהיה לפני כשלושים שנה, שיהודי אחד ששימש כשוחט בפילדלפיה היה רגיל לבוא אלי, והנה ביום מן הימים חדל מלבוא ולא ראיתיו עוד במשך תקופה ארוכה. לאחר זמן ממושך חזרתי לו לבוא שוב וסיפר לי דברים כהווייתם מדוע הפסיק לבוא אלי באומרו: האמת לא אכחד, מאז החיליתי לבוא אל הרבי ושמעתי כאן דברי מוסר על החובה לשפר המעשים וללכת מחיל אל חיל, אזי כל אימת שחזרתי אל ביתי הייתי מתהלך כמה ימים בחוסר שביעות רצון מעצמי, וזוגתי שהבחינה בכך פקדה עלי שהיא לא נותנת לי לבוא עוד אל

הרבי, ומענתה בפי'ה שעד עכשיו הייתי תמיד אדם מאושר ושבע רצון מעצמו, והייתי בטוח שאני הצדיק הגדול ביותר בפילדלפיה, ומאז באתי אל הרבי התמלאתי ברגשי אשם וכללותי החלו לייסר אותי, והיא עשתה כל אשר בידה שלא אסע עוד אל הרבי...

כבר מילתי אמורה זה כמה ואשנה לבקש שוב, שהאיש אשר מבקש ה' ורוצה לשמוע עצה נכונה כיצד לעבוד את בוראו, או שיש בפיו שאלה בהלכה או בנמרא, דלתי פתוחה בפניו והוא יכול לבוא ולשאול אותי, אבל מי שרוצה לשאול עצה על עניני הבל ורעות רוח, מה אעשה ואין בכוחי ואיני יכול לסייע בעדו, אין כוחי עמדי עוד להתעסק עם הבלי אמצעיקע, איני מבין בענינים אלו ואיני יכול לעזור להם ולהיטיב עמם.

הנה בשבוע הבעל"ט יחול יום ל"ג בעומר באור ליום שישי, ובזמן כזה איך תערב לנו להרבות בשמחה יתירה ולהסב לסעודה גדולה לכבוד יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, וגם איני רואה כאן יהודים שסיימו את כל הזוהר הקדוש לקראת ל"ג בעומר, על כן גמרתי אומר שאת הסעודה נערך בזמן קצר בבוקרו של יום, ובלילה כמדי שבוע אגיד אי"ה את השיעור בחומש ורש"י, ואם יהיה אחד מני אלף שישמע לקח בשיעור זה ואפעל עליו לשנות עצמו לטובה, והיה זה חלקי מכל עמלי.

*

עלינו לחזור אל דרך האמת, לדעת שאין לנו עצה אחרת אלא עסק התורה וקיום כל מצוותיה בשלימות באהבה וביראה, לא להקל ראש בשום איסור ולא לוותר על שום מצוה, לא לקיים את התורה למחצה לשליש ולרביע, לא תשעים אחוז ואף לא תשעים ותשע אחוז, אלא כל התורה כולה בתכלית השלימות, כמו שאנו מבקשים בתפילה (ברכת אהבה רבה) ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים "את כל דברי תלמוד תורתך", היינו בלי שום חסרון ומגרעת, ועוד מבקשים שכל זה יהיה "באהבה", שנוכה לקיים עול מלכות שמים באהבה וברצון לא מחמת כפייה והכרח, ורק עם אנשים שמבקשים ללכת בדרך זו יש לנו עסק, אבל אין לנו שום שייכות וענין עם כופרים ומשומדים המבקשים לקיים רק מקצת התורה.

כבר הזכרתי כמה פעמים מה שכתב הרה"ק רבי משולם פייבוש מזבארז' זי"ע — שהיה מתלמידיו של הרה"ק הרבי רבי בער זי"ע המגיד ממעזריטש, ואת אפס קצה גדולתו אפשר ללמוד מאשר כתב בספרו הקדוש יושר דברי אמת (קונטרס ראשון אות ט) לתמוה על מה שאמרו חז"ל (סוכה כח.) 'דבר גדול מעשה מרכבה', וז"ל, הלא בזמנינו רובם כמעט כולם בקיאים בכתבי הארז"ל שגילה כל

עניני מעשה מרכבה, עכל"ק, וביאר שם הכוונה באומרם 'דבר גדול מעשה מרכבה' שהאדם יעשה עצמו מרכבה לשכינה הקדושה, עיי"ש. צא ולמד מכאן שהיה נראה לו פשוט שכולם בקיאים במעשה מרכבה כמותו —.

והוא כותב שם בתחילת ספרו (קונטרס ראשון אות א) זול"ק, ובאמת יש בדור הזה אנשי לצון וכופרים בחכמים וכו', ואני מעודי נדבק לבי באמונת חכמים האלה וכו', אשר מי שדבק באמונתם ובדבריהם, אוי להם לרשעים שפרקו עול תורה ויראת הש"י מעליהם ומראים עצמם צדיקים ומלעיבים במלאכי אלקים בשקרים וכזבים שבודים מלבם, ונפשי יודעת מאד רשעם ורעתם וכו', וכבר נבאו נביאי האמת עליהם שיהיה כן בדור אחרון וכו', יהיה להם אשר להם ואנחנו נפשינו הצלנו, ובאמת אמרו חז"ל (ערכין טו:) כי בדור הזה אין תוכחה, ולא יכול אדם להוכיח רק את עצמו, או חבירו ותלמידו הנצמדים לקולו באהבה וכו', עכל"ק עיי"ש.

בינו נא זאת שכבר בדורו, דור של תלמידי הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, אמר שאין לומר מוסר אלא לחבריו ותלמידיו הנצמדים לקולו באהבה, דהיינו שכוונתם לשם שמים וצמאים לשמוע לדבר ה', אבל אם יוכיח לאנשים שאין יראת ה' בלבבם או בדבריו רק יקלקל יותר, כי על כגון זה נאמר (ביצה ל:) מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, ולמה לנו להפוך את כל הכופרים והמשומדים מן שוגגים למזידיים, ומה יתן לנו ומה יוסיף לנו שאותו רשע שכבר עבר אלף אלפים עבירות יעשה עבירה אחת פחות, ועל שאר העבירות יהיה מעתה כמזיד.

אמנם יש אחרים שדרכם שונה מכל האמור וכוונתם לטובה, ועל כן איני מחווה דעתי עליהם כשכל אחד יאחז בדרכו, אלא כל דברי מכוונים אך ורק לאלו הרוצים לשמוע בקולי, ואלו שאינם חפצים לקבל דברי הנני מבקשם במפגיע שמיד כאשר הם הולכים מכאן יסירו את הדברים מלבבם וישכחו אותם, כי מתחילה לא התכוונתי לדבר אליהם, כמו שכבר אמר זקה"ק מצאנו זי"ע כלפי איזה אדם "עליו איני מתכוון ולא אליו דיברתי". אמנם איני יכול לעמוד בשער בית המדרש ולמנוע מיהודים להיכנס לכאן, אבל זאת אני מגלה דעתי בשער בת רבים, שכל מה שאני מדבר מיועד אך ורק לקומץ היהודים מבקשי האמת החפצים לעבוד את הש"ת ושגם בניהם ובני בניהם יהיו יהודים כשרים ויראים, אלו שרוצים לשמוע בקולי ושמבינים מה אני דורש מאתם, ושיודעים שאני מתכוון רק לטובתם בזה ובכא.

*

נשוב אל ביאור הכתוב, וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם "אני ה' אלקיכם", כפי שפירשתי, שרק אני ה' אלקיכם יודע ומכיר

באיזה נסיון אתם יכולים לעמוד ובאיזה לא, מה יהיה לכם למוכח ולעזר לעבודת הבורא ומה לא, ועל כן אני מזהיר אתכם, שאם רוצים אתם להיות שמורים ובטוחים כי כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, שפירש רש"י שמעשיהם של מצרים וכנען מקולקלים מכל האומות, ולא עוד אלא שאותו מקום שישבו שם ישראל היה מקולקל מכולם, ואם מבקשים אתם להבטיח את עצמכם שלא להיכשל ח"ו במעשיהם של אלו הגוים הטמאים שעושים מעשים מאוסים ומגונים עד מאד, כמו שמצינו (ע"ז כב:) אני ראיתי עובר כוכבים שלקח אוזן מן השוק ורבעה וכו', אזי עצה זו מסורה בידכם שתקיימו את הציווי ובחקתיהם לא תלכו, ופירש רש"י, אלו נמוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון מרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים, ע"כ. אבל אם תלכו בחוקות ונימוסי הגוים, לילך לחזור במרטיאות ואצטדיאות שלהם, אפילו אם רק רואים שם שחוק של צידת חיות וכדומה, סופכם שתבואו עד לעשות כמעשה ארץ מצרים וארץ כנען וכמעשה המקום שישבתם בהם, שהוא המקום הגרוע ביותר שיש בעולם.

ובכלל איסור זה של 'ובחקתיכם לא תלכו' הוא מה שפסק הרמב"ם בספר המצוות (מצות ל"ח), ומקורו בספרי (פרשת ראה פסקא פא, ד"ה פן תדרוש), וז"ל, שהזהירנו מלכת בדרכי הכופרים ומהתנהג במנהגותיהם ואפילו במלבושיהם וכו', שלא תאמר הואיל והם יוצאים בארגמן אף אני אצא בארגמן, הואיל והם יוצאים בתלוסין אף אני אצא בתלוסין, עכ"ל (וכ"ה ברמב"ם הלכות עבודת כוכבים יא, א; סמ"ג לאוין סימן ג; שו"ע יו"ד סימן קע"א), וזק"ה ממצאנו זי"ע בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סימן ל) הוכיח מכאן להלכה שאפילו מי שכל בגדיו לובש כיהודי וניכר שהוא יהודי, ורק בגד אחד הוא לובש כדרך הגוים, מכל מקום זה אסור משום בחקתיהם לא תלכו, עיי"ש באריכות (וע"ע בשו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב סימן נח וסימן סא). על כך הזהירה התורה כאן, שלא יקל אדם ראשו לומר מה כל הרעש הזה אם אלבש לבוש ארגמן ומורדני כפי רוח הזמן המתחדש, או שאלבש בגד אדום (ראה רמ"א יו"ד סימן קע"א; ש"ך שם סימן קנז, סק"ה; מהרש"ל ברכות כ. ד"ה כרבנא), אלא ידע נאמנה שאם יפתח פתח צר ללכת בחוקות הגוים, עלול הוא להגיע עד למעשיהם המכוערים ודרכיהם המקולקלים של ארץ מצרים וכנען הגרועים שבאומות.

ובכבר אמרתי זה מכבר (ראה שיעור חורש"י פרשת אחרי-קדושים תשל"ה), לכאור מה שכתב שם זק"ה בתחילת התשובה דברי התנצלות באריכות מדוע רק בני ישראל הצטוו להתרחק מכל דרכי האומות, ובין הדברים כתב, וז"ל, ויש להסביר הדבר על פי דברי הש"ס בביצה (כה:) שאמרו, לא נתנה התורה לישראל רק מפני שהם עזים, היינו בטבעם חמה קשים במדות, ולכן ניתנה התורה לשבור

קושי הטבע באזהרות וגדרות יתירות לגאווה וניאוף וגול וכדומה, כדי לשמור דרך המיצוץ, כי המה בטבעם עלולים לעזות, לזה גדרה התורה הקדושה בגזירות יתרות, אולם האומות אינם צריכים לחומרות יתרות, כי אינם עוים בטבעם וכו', עיי"ש באריכות.

הנה בפשטות היה נראה לכאורה שכתב כן רק מחמת אימת הצנזור ומפני חשש מוסרים ומלשינים שידברו עליו סרה באוני המלכות, אולם נראה שדברים אלו כתב גם כהוראה לדורות וכהקדמה להבנת המשך התשובה, ללמדנו שאמנם על הגוים אין מתגברים היצר הרע וכוחות הטומאה כל כך, ולכן הם אינם מצווים על כל ההרחקות והגדרים מגילוי עריות, כי גם אם יתנהגו בחוקות אלו אין בהכרח שיבואו לידי עריות, אבל בני ישראל דווקא משום שהם העם הנבחר מתגבר עליהם יצרם ביותר, כמו שמצינו (הגיגה ט:) 'אין אומר בקרו גמל, בקרו חזיר, אלא בקרו מלה'. והוא אשר דברנו, שיהודי הרוצה לשמור נפשו שלא לבוא אל העריות החמורות ביותר, אזי יחכם להיות עיניו בראשו שלא ללכת כלל בחוקות הגוים, לא ללבוש בגד אדום ולא שום מלבוש בדרך הגוים, כי אחריתו עדי אובד.

על כך המשיך הכתוב ואמר, את משפטי תעשו "ואת חקתי" תשמרו ללכת בהם אני ה' אלֵקִיכם, ושמרתם "את חקתי" ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה', להורות שלא יתחכם אדם לומר הלא איני מבין מה טעם אסור ללכת בחוקות הגוים ומה רעה יש בלבישת בגד אדום, אלא ידע שאיסור זה של הליכה בחוקות הגוים יש לשמור כחוק בלי טעם, וכגון באיסור לבישת בגד אדום, אף שכבר דרשתי כמה פעמים בטעם הדבר משום שעשו הרשע היה אדוק בגוון האדום (ראה כ"ר ע"ה, ד; ילקוט ראובני, פרשת וישלח, ד"ה הספירה השמינית; שפע חיים חורש"י פרשת בא תשמ"ג), ואת הבאתי רק לשבר את האוזן, אבל לאמיתו של דבר אין אנו זקוקים כלל למעשים והסברים כדי להתרחק מדרכי הגוים, אלא אנו מקיימים אותם כחוק בלי טעם, ודי לנו במה שכתב המהר"ק (סימן פח ענף ג) וז"ל, ועוד היום מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני עמינו, עכ"ל, ורק אם תזהרו בכך אזי יתקיים בכם אני ה' אלֵקִיכם, דהיינו שרק כך תישארו יהודים כשרים מאמינים בה', אבל אם תפקקו ותשאלו למה ומדוע אסור ללכת בחוקות אלו, סופכם שתלכו מדחי אל דחי עד שתצאו לגמרי לשמור רח"ל.

שמעתי מאיש נאמן, ששמע איש מפי איש עד הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שאמר בקדשו, שמי שמפקפק ותמה על מנהג ישראל היכן זה כתוב בתורה ולמה זה אסור, הרי זה אפיקורס, עכד"ק. אמנם אם אחד רוצה לדרוש ולתת טעם למנהגים בגדר 'תורה היא וללמוד אני צריך' בוודאי שהרשות נתונה, אולם החוקר אחר טעם המנהג באופן שאם אינו יודע הטעם אינו מקיימו, זהו

אפיקורס, כי מה לנו אם יש למנהג טעם או לא, דיינו שזהו מנהג ישראל המקובל בידינו מאבותינו ואמותינו.

ובאמת הדברים כבר קדומים בשו"ת הרשב"א (סימן ט), וזה לשונו, וככה יקרה לנו מן הדין בכל דבר שיש קבלה ביד הזקנים והזקנות בעמנו וכו', ואין קבלה פושטת ביד עמנו רק שקבלו אותו דור אחר דור עד משה רבנו או עד הנביאות, עכ"ל (וראה שו"ת השיב משה סימן יג), הרי שאין יהודי צריך יותר מכך שהיתה לו זקנה ישישה ובאה בימים שהיא מסרה לו שכך נהגו בבית אביה מדור זה, וממילא יש חובה לקיימו ומנהג זה נהפך להיות חלק מתורת אמת שאסור לשנותו, כמו שנאמר (משלי א, ח) ואל תמש תורת אמן.

*

דעת כוזבת זו לבקש להבין כל דבר בשכל האנושי, היא שגרמה גם לגודל הרפיון והזלזול באיסור אכילת ביצים קלופים שעבר עליהם הלילה, אשר כבר הזהירו חכמינו ז"ל ואמרו (גדה יז) אמר רבי שמעון בן יוחי, ה' דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו, האוכל שום קלוף, ובצל קלוף, וביצה קלופה, והשותה משקין מזוגין, שעבר עליהן הלילה וכו', ואף על גב דמנחי בסילתא ומציירי וחתמי, רוח רעה שורה עליהן, ע"כ, ופירש רש"י, דמו בראשו, נענש על עצמו וחובת דמו נדרשת ממנו לאחר מיתתו וכו', ומתחייב בנפשו, כלומר הוא גורם לעצמו, עכ"ל.

בכל הדורות שלפנינו ידעה כל אשה בישראל שאם בתחילת הלילה נשאר אצלה ביצה קלופה היתה משליכה אותה לאשפה כדי שלא יעבור עליה הלילה, או שהיתה מערבבת אותה עם מעט סוכר או מלח ורק כך מניחה אותה למחר (ראה שו"ת דברי יציב יו"ד סימן לא אות יד), אולם בימינו כאן באמריקא הותרה הרצועה להקל ראש בענין זה, הם אין חוששים כלל מכך שמעולם לא נהגו להקל בדבר חמור כזה, אלא מחפשים להם כמה סברות להקל בזה וכבר נעשה הדבר להיות גמור ל"ע. קשה הדבר לאומרו אבל הזלזול בסכנה זו מעיד על חוסר האמונה בדברי חז"ל.

יש שומים ופתאים שסוברים שהסכנה בביצה שעבר עליה הלילה הוא סכנה טבעית כמו ארס וסם שצריך להזיק תיכף ומיד, וכיון שהם אינם רואים מיד שאדם ניזק מאכילתם הם מזלזלים בחומרת הדברים. אולם הם לא ידעו שמעולם לא אמרו חז"ל שביצה קלופה שעבר עליה הלילה הוא סם, אלא שזה ענין רוחני נעלם של רוח רעה השורה עליה או מזיקים ושרים, שאין לנו בזה כל השגה, ומי יודע אם לא הזלזול בדבר זה הוא שגרם לאלפי אנשים להיהרג בתאונות דרכים

וואָס **כי** **"אני ה'"**, **אני** **מנהיג** **את** **העולם** **ואני** **יודע** **מה** **מסוכן** **ומה** **לא**, **ואתם**
צריכים **לקיים** **בתמימות** **מה** **שנצטוויתם** **ולא** **לחקור** **אחר** **הטעם**, **כמו**
שהיה **רגיל** **לומר** **דודי** **הגה"ק** **רבי** **אליעזר** **ירוחם** **זי"ע**, **חתנו** **של** **זקה"ק** **מצאנו** **זי"ע**,

ואולי רמזו במ"ש דמו בראשו, שמיד באכלו הריהו כבר מוחלט וכגברא קטילא ל"ע... כי מיד כשאוכל הם מקבלים כח לפגום באברים שלו ושקליה לחייתיה, יתכן שיששה ויארץ עוד ימים ושנים אבל סופו ללקות בזה, וכבר משעת אכילתו דמו בראשו, ובכנות זה אחד שוגג ואחד מזיד, שהרי זה דומה למי שאוכל מאכל שיש בה סם המות, ולפיכך חובה על כל אחד להקפיד על זה במשנה זהירות וכו'.

שהיה חכם גדול: אסור לו לאדם להרהר אחר המקום, כי אם יש לו לאדם שאלות על הקב"ה, אומר לו הקב"ה עלה נא אלי לשמים וכאן אתרץ לך הכל... זהו יסוד האמונה הראשונה שצריך אדם להאמין בה' ובתורתו, לדעת שמשא אמת ותורתו אמת וכל דברי חכמים אמת, כולם נאמרו ברוח הקודש וכולם נאמרו למשה בסיני.

הנה בא לקראתנו שבוע גדול מאד, שבוע שחל בו פסח שני ול"ג בעומר, וגם ממשמש ובא חג השבועות, ובימים אלו כל מי שרוצה לקנות שלימות בנפשו יכול להשיג זאת יותר בנקל, ויעזור השי"ת שנוכל לקבל עלינו עול תורה ומצוות בשבוע זה. כן יעזרנו ה' אלקינו שיהיו דברינו נשמעים לעבודתך שילכו השומעים בדרכי ה', ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, ובזכות אשר יהודים מקבלים על עצמם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים יזכו לברכת שמים ממעל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, וכבר יבוא התעוררות לגאולה השלימה, ונגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

תוכן הענינים:

- דעת כמה ראשונים ואחרונים שיש איסור להסתכל בכל מיני תמונות וציורים משום 'אל תפנו אל האילולים', ומה שכתב הברכי יוסף שהירא לדבר ה' יחוש לדבריהם.
- אף לדעת המתירים להסתכל בתמונות, נראה להלכה שזה רק בתמונות שנעשו לשם נוי, אבל באותם כלים שרואים בהם מחזות שכל מהותם ויצירתם להאריך בהסתכלות יתירה, הכל מודים שיש בזה איסור.
- בחובת ההתרחקות מכלי הצפייה הטמאים, שהם מטמאים את הגוף והנפש, מביאים לכל האסונות, וגורמים לחורבן הדת ויציאה לשמד.
- ביאור טעם הסוברים שאסורה כל הסתכלות בכל תמונה, שזהו גדר וסייג שלא להסתכל בתמונות שנעשו לשם עבודה זרה, כמו שמצינו כמה מקומות שהתורה עשתה סייג לאיסור אחר.
- מעשה שהיה אצל כ"ק אאמ"ר זי"ע, כשנודע לו על מזימה להקים בעירו בית ועד מקולקל, ודרש ברכים משל לאש הבורת שהרואה אותו מוכרח לזעוק ולהתריע כי אש בוערת במחנה.
- בגודל החיוב לשמור על כל הגדרים והסייגים שגזרו חכמים כדי להרחיק את האדם מן עבירה, ולא לשטות עצמו שהוא לא יבוא לידי עבירות חמורות, כי עבירה גוררת עבירה וכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וגו'.
- הטעם שמומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה, משום שהוא נידון על שם סופו שאם פרק מעליו עול מצוה אחת בתמידות עלול הוא לצאת מדחי אל דחי עד שיעבור על כל התורה.
- יש להשיג בענין פקחא על הנעשה בין כותלי בתי החינוך לבנות, ובד בבד גם על ההורים לא לסמוך רק על מה שמחנכים שם, אלא בעצמם ישגיחו על חינוך בנותיהם.
- רק הנזהר באיסור ובחוקותיהם לא תלכו ומתרחק מכל הליכות הגוים, אף שאינו מבין הטעם מה רעה יש בהליכות אלו, הוא יכול להשאיר יהודי כשר ולא יבוא לידי עבירות חמורות.
- החובה לקיים כל מנהגי ישראל וכל המקובל ביד אבותינו ואמותינו בלי לפקפק ולתמזה מה טעם המנהג.
- הזהירות מאכילת ביצה קלופה שעבר עליה הלילה, אף שאין מבינים ואין רואים מיד את הסכנה שבדבר, אלא להאמין בדברי חז"ל שאמרו כי סכנה בדבר, והנזהר בכך יזכה לחיים טובים וארוכים.

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת פִּיגָא ב"ר פנחס אליהו ע"ה לעפקאוויטש

נלב"ע י"ב אייר תשע"ז לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י משפחתה הי"ו

גליון זה נדבת

הרה"ח מוה"ר נתן פרענקל הי"ו

לרגל שמחת היכנס בנו הב' דוד מאיר נ"י

לעול התורה והמצוות

למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת

הרה"ח מוה"ר יקותיאל יהודה אונסדארפער הי"ו

לרגל שמחת תגלחת בנו אליעזר בנציון נ"י

למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת

הרה"ח מוה"ר יקותיאל יהודה [ברב"צ] רוזנברג הי"ו

לרגל שמחת תגלחת בנו חנוך הענדיל נ"י

למז"ט ובשטומ"צ

מכון להוצאת דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

שעי"י איגוד חסידי צאנז

(718) 431-1055